

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“Yalnız Kadınlar Arasında”

Danışman Öğretmen: Işıl Çırakoğlu

Öğrencinin Adı: İpek

Öğrencinin Soyadı: Ünlü

IB Numarası: 0026

Sözcük Sayısı: 3993

İÇİNDEKİLER

I.GİRİŞ

II. II.YORGUN ANILAR KİTABI'NDAKİ ODAK FİGÜRLERDE YALNIZLIK

II. I. DERİN YALNIZLIK

II.II. SEÇİLMİŞ YALNIZLIK

II. III. DUYGUSAL YALNIZLIK

II.IV. ZORUNLU YALNIZLIK/YALNIZ BIRAKILMIŞLIK

III. SONUÇ

KAYNAKÇA

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı Türkçe A dersi kapsamında hazırlanmış olan bu uzun tez çalışmasında Ayşe Sarısayın'ın Yorgun Anılar Zamanı adlı yapıtındaki kadın figürlerin içinde bulunduğu yalnızlık durumu ve bu durumu ortaya çıkaran nedenler irdelenmiştir. Kadınların, baba ve erkek figüründen yoksun oluşları, geleneklerle ve toplumsal kurumlarla baskılandıkları gerçeğinin tüm öykü kişileri için ortak olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, geçmişlerinde acı deneyimler bulunan tüm kadınların en önemli noktaları yalnızlıklardır. Bu yalnızlık durumu, kimi zaman bilinçli bir seçimle, kimi zaman duygusal bir boşlukla ortaya çıkmaktadır. Yalnızlığının ve mutsuzluğunun bilincinde olmayan figürler olmakla birlikte, bunu derinden duyumsayanlar da yapıttaki öykülerin kurgusunda yer almaktadır. Bu noktadan hareketle tezde, yalnızlık derin, seçilmiş, duygusal ve zorunda kalınan bir durum olarak değerlendirilmiştir. Ayrıntılı inceleme yöntemiyle değerlendirilen yapıtta iç monolog ve geriye dönüşlerin sık kullanılmasından harekete kurgudaki olay ve durumlar ayrıştırılmamış, öykü kişileri dünleri ve bu günleri ile bütünsellik içerisinde değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, geleneksel toplumsal yapının, özellikle geleneklerine bağlı eski neslin kadınlarının kız çocuklarını büyük bir kuşatılmışlık içine soktukları, aile, ekonomik denklik gibi toplumsal kurum ve dayatmaların kişilerde baskılanmışlık duygusu uyandırdıkları görülmüştür. Kız çocuklarının yetişme koşullarındaki olumsuzluğun ileride hem kendi yaşamlarına hem de birlikte oldukları kişilerinkine mutsuzluk biçiminde yansıdığı da belirlenmiştir. Kadınların, yetişme koşullarının tüm toplumsal yapıyı etkilediği yargısına varılmıştır.

Sözcük Sayısı: 199

ARAŞTIRMA KONUSU: Ayşe Sarısayın'ın Yorgun Anılar adlı yapıtındaki kadın figürlerde yalnızlık

I-GİRİŞ

Yapıtlarında kadını merkeze alarak toplumda cinsiyet rollerini, ev ve aile ilişkilerini, geleneklerin insan üzerindeki duygusal, düşünsel etkilerini sorgulayan Ayşe Sarısayın, Yorgun Anılar Zamanı adlı öykü kitabında da genellikle hüznü kadınları yansıtmıştır. Yapıttaki öykülerin, hem yaşamlarından kesit sunulan odak figürler açısından hem de bu figürlerin geçmişlerine bakış açısı bakımından ortaklıklar barındırdığı görülmektedir. Bu ortaklıkların temelinde kadın figürlerin aileden yoksun olarak öykü sahnesine taşınmış olmaları yatmaktadır. Ailenin özellikle baba figürünün içerisinde olmadığı bir yapıda bulunması bütün kadın figürlerde bir yanı güdük bırakmış ve onların hayat boyunca bir yoksunluğu hissetmelerine, bazı insanlara çok bağlanmalarına ya da bağlanamamalarına neden olmuştur. Buradan hareketle geçmişten getirdikleri değerlerle, bu kadın figürlerin, bir yalnızlık durumu içerisinde yansıtıldığı söylenebilmektedir. Yapıttaki bazı kadın figürlerinin istemedikleri halde yalnızlığa sürüklendikleri, buna mecbur bırakıldıkları bazılarının ise bu durumu bilinçli bir seçim olarak algıladıkları görülmektedir. Bazı öykülerde ise yalnızlık, istenmeyen, sonra alışkanlıktan kabullenilen; mutsuzlukla birlikte sürdürülen bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Öykülerde geleneğin içinden çıkan, aile otoritesini, erkek egemen yapıyı içselleştiren, kendisi de aile kurarak sistemi devam ettiren kadınlar da yer almakla birlikte, onların da geçmişten getirdikleri yaraları saramadıkları ve duygularını açığa vurmadan, korumacı bir yaklaşımla kendi dünyalarında yaşadıkları görülmektedir. Bu durum ise tezde duygusal yalnızlık biçiminde nitelenmiş, bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Ayşe Sarısayın'ın kadın figürlerini ortaya koyarken anlatıcı olarak yine odak figür olan kadınları seçtiği; yani odak figürün ağızından öznel bir bakış açısı sunduğu görülmektedir. Yapıtta, kadın figürlerinin neredeyse hepsinin bugünkü yaşamlarının geçmişle ilişkilendirilmektedir. Bu anılar, genellikle bir rüya, baskın bir figür, bir aile bireyi ya da bir masal ögesi olabilmektedir. Bu rüyalarda ya da masalarda beliren leitemotivler ise genellikle güçle ilgilidir ve odak figürlerin boşluklarını yansıtmak için kurgulanmıştır. Öykülerde uzamların genellikle sınırlı olduğu; ev merkezli olduğu görülmektedir. Bu da kadının aile içindeki konumunun öncelikli olarak yansıtılmak istendiğini göstermektedir. Yapıtta erkek figürlerin azlığı, gelenek aktarımının yine kadınlar üzerinden olduğunu göstermektedir. Güçlü anne ve anneanne figürleri ve bu figürler

ağzından çocuk figürlere belletilen davranış kalıpları, kadınların yaşam karşısındaki tavırlarını belirlemede oldukça etkilidir. Yapıtta bu durum birinci tekil kişi anlatımıyla ve iç monolog tekniğinin kullanılmasıyla ortaya konmaktadır. Öykülerde ayrıca çocukluktaki mutlu anıların, bir dış etken; bir aile üyesi tarafından kırıldığı ve kırılma noktasından sonra mutlu bir yaşam kurulamadığı da görülmektedir. Öyküdeki kadın figürlerin hemen hepsinin aileden, gelenekten başka ekonomik sıkıntılar nedeniyle de mutsuz oldukları görülmektedir. Toplumun koşullamalarının bilinçaltına iyice yerleşmesi kalıcı mutsuzluk yaratmakla birlikte bu kadınların içinde buldukları toplumsal yapılara da sızmaktadır. Yapıtta mutsuzluk, hüzün bulaşıcı bir durum olarak ele alınmakta, bu yolla dayatmaların, baskının tüm topluma mal olabileceğinin altı çizilmektedir.

Ayşe Sarısayın, edebiyatımızda ödüllere layık görülmesine rağmen yapıtlarıyla ilgili yeterince bilimsel araştırma yapılmamıştır. Bu çalışmada yazarın yapıtları dışında, web sayfasında yer alan bilgilerden yararlanılmıştır. Yalnızlık hakkında bir literatür taraması yapılarak öykü kişileri literatürde uygun olan tanımlar çerçevesinde değerlendirilmiştir. İncelemede, öykülerin bütün halinde alınmasının nedeni, öykülerdeki zaman sıçramaları nedeniyle geçmiş-bu gün zincirinin kırılmasının olanaksız oluşudur.

II.YORGUN ANILAR KİTABI'NDAKİ ODAK FİGÜRLERDE YALNIZLIK

II. I. DERİN YALNIZLIK

Yapıtın ilk öyküsü olan Gökyüzü Masalları'nda, odak figürün bir kadın olduğu ve bu kadının iki farklı uzam üzerinden geri dönüş tekniği ile betimlendiği görülmektedir. İlk uzam olarak betimlenen yer, bir düşün ortamı olup şimdiki zaman kipiyle aktarılmıştır. Şimdiki zaman kipinin kullanmış olması, odak figürün o anki bulunduğu duygu durumunu yansıttığını belirtmektedir. Düşün ortamında çevresindekiler ve kendisi arasında karşılaştırmalar yapan odak figür gözlemlerini aktarmaktadır. Bu gözlemler daha çok dans eden onun gibi "esmer" çiftler üzerindedir: "*Gelin ile damatla dans eden birkaç çift ortada, ne güzel esmer... Ürpertiler bir türlü geçmiyor, içim üşüyor*" (19) Odak figür, esmerlik yönünden diğer insanlarla arasında farklılık olmamasına rağmen kendisini yalnız hissetmektedir. Gözlemleri sırasında aklına çocukluk arkadaşı olan Gülderen'in gelmesi, şimdiki zamandaki yalnızlığının pekiştirilmesine neden olmaktadır. Düşünde gözlemlerle aktarılan olumsuz hava yalnızlıktan kaynaklanmakla beraber, odak figürün geçmişte yaşadıklarının bugüne olan etkilerini kanıtlamaktadır. Odak figür, çocukluğunda masalları seven bir karakter olarak betimlenmiştir. Okuma yazma bilmesine rağmen masalların başkası tarafından kendisine okunmasını istemektedir. Bunu onun için yapan Gülderen'le annesi onun geçmişinde önemli yer tutmaktadır. Gülderen iyi bir dost, Gülderen'in annesi ise kendi annesinden görmediği şefkati, sıcakkanlılığı gösteren bir karakter olarak betimlenmiştir; fakat onların ekonomik durumunun odak figürün ailesine göre kötü olması, Gülderen'le aralarına girmiştir. Bunun nedeni, odak figürün annesinin bu iletişimi doğru bulmaması, kızının onlara yük olduğunu bahane ederek ilişkilerini sürdürmelerini istememesidir. Öyküde ilk defa bu şekilde ailenin çocuk üzerindeki olumsuz etkisinden söz edilmektedir. Anlatıcı odak figürün, yaşamının, annesinin çeşitli nedenler ileri sürerek sekteye uğrattığı ilişkiler nedeniyle yalnızlık içerisinde geçtiği vurgulanmaktadır. Bu durumu dengeleyebilecek bir baba figürü yoktur. Odak figürün en sevdiği masalın "Kibritçi Kız" olması öyküde dikkati çeken bir diğer noktadır: "*Masalın en güzel yerindeyim, 'Kibritçi Kız'ın art arda yaktığı kibritlerle oluşan mucizenin tam ortasında. Yazın en sıcak günlerinden birinde ürperiyorum.*" (13). Öykü kişisi kendini yalnız, çekingen kibritçi kızla özdeşleştirmektedir. Çocukluğundan bu güne olumlu anılar, güçlü, kalıcı dostluklar aktaramayan odak figür, geçmişinde de bu gününde de büyük bir karamsarlık içerisinde yansıtılmaktadır. Geçmişte maruz bırakıldığı durum, odak figürün bu gününde kanıksadığı, reddedemediği, değiştirmeye yeltenmediği bir gerçek, adeta kader olarak sunulmuştur. Öyküdeki bu gününde kendisiyle parkta karşılaşan ona en yakın arkadaşı Gülderen'i hatırlatan Gülseren adında bir kadını yalanlar söyleyerek kendinden uzaklaştırması

bunu kanıtlamaktadır. Anlatıcının yalnızlığı diğer insanlardan geçmişte yaşadıklarının etkisiyle diğer insanlardan kaçmanın beraberinde getirdiği hayatı yalnız kucaklamanın sonucudur. Böylece odak figürün yalnızlığı, gerçek anlamda kabullendiği ve mutsuzlukla eş zamanlı sürdürmeye alışık olduğu bir yalnızlıktır, denilebilir.

II.II. SEÇİLMİŞ YALNIZLIK

Yorgun Anılar Zamanı'nda geleneklerin ve aile içi dayatmaların baskısı altında ezilen, yaşama karşı güçlenince bunlara karşı tutum sergileyen, yaşamı tek başına sürdürmeyi akla yakın bulan öykü kişileri vardır. Yapıtın ikinci öyküsü olan Atları da Vururlar'ın odak figürü bu özelliklere sahiptir. Öykü, yine bir kadın odak figürün geçmişten şimdiki zamana kadar olan gelişim sürecini ele almaktadır. Şimdiki zamanda hatırlanan önemli anılardan, ilk kâbus olarak betimlenen düşün anlatımıyla başlayan öykü, bu özelliği nedeniyle anlatıcının karakterinin oluşum sürecinde yer tutmaktadır. Rüyasında bir atın onu yediğini gören odak figür, bu olayın etkisinden uzun süre kurtulamamıştır; eskici gördüğünde aklına atla ilgili olan rüyası gelmektedir; çünkü atı çocukluğun verdiği masumlukla sadece o şekilde zihninde canlandırabilmektedir. Küçüklüğünde, bir gün evlerine eskicinin gelmesiyle beraber görmüş olduğu rüya gözünde canlanmış ve eskiciyi sanki bir insan değilmiş de atmış gibi görmüştür. Yazar kurgu içerisine bir rüya motifi yerleştirerek metin figürünün çocukluğundaki sınırsız hayal gücünü vurgulamak istemiştir. Eve eskicinin gelişiyle beraber evde otoriter bir kişiliğe sahip olarak betimlenen anneanne, misafiri güzel ağırlama geleneklerine bağlı kalarak anlatıcıya kolonya, şeker ikramı için görev vermiştir. Öykünün bu bölümünde anneanne ve odak figür arasında geçen bu konuşmadan ve odak figürün bu konuşmadan çıkardığı derslerden gelenek, göreneklere bağlı olarak yetişkinlerin daha çocukluk dönemindeyken bazı alışkanlıklara yönelik beklentiler içerisinde oldukları görülmektedir. Bu beklentiler yeri geldiğinde zorlamaya dönüşüp dayatmaları da doğurabilmektedir. Baba figürünün silik olması ise, anneannenin dayatmalarının etkisini artırmak içindir. Bu bağlamda baba figürü eksikliğiyle oluşan boşluğu çocuğun gelişim sürecinde anneannenin doldurduğu görülebilmektedir. "*Konukların yanında karşı çıkılmaz hiçbir şeye... Ürkerek ata yaklaşip şekerliği uzatıyorum. Tam da öğretildiği gibi... Anneannemin biraz sonra "Kolonya!" diye fısıldayacağı geçiyor aklımdan, o söylemeden getireceğim bu kez, nasıl şaşırarak.*" (27) şeklinde odak figürün anneannesinin tutumundan dolayı oluşan düşünceler, gelen misafirden korkuluyor olmasına rağmen korkuyla zorla yüzleştirilme şeklinde gelişmektedir. Odak figürünün gelişim sürecine ait geçmişe yönelik önemli bir olay olan bu misafirlik, onun bundan sonraki hayatı boyunca atlara karşı farklı bir tavır sergilemesine neden olmuştur. Ayrıca aile içindeki bazı şeylerin kötülük amacı olmadan da olsa zorla yaptırılması

odak figür üzerinde bir baskıya neden olmuştur. Bu nedenle, daha yirmili yaşlarındayken aile ortamdan kendini uzaklaştırmış, evlilik dışı bir birliktelik olduğu tahmin edilen Ali adlı bir karakterle başka bir eve taşınmıştır. Anlatıcının kendini bulmak ve özgürleşmek için gerçekleştirdiği bu eylemler düzene karşı koyma niteliğinde de olsa çocukluğundaki masumluğu bu süreç içerisinde değişime uğramamıştır. Dayatmacı, gelenekçi anlayışa savaş açarak toplumun uygunsuz gördüğü, onaylamadığı birlikteliklere yönelen odak figür, tamamen özgürleşme, kimsenin güdümüne girmeden yaşama isteğiyle sonunda yalnızlığı seçmiştir.

İlk Öyküm adlı öyküde ise yalnızlığı yalnızca yazabilmek, üretebilmek için seçmiş bir kadın figürü söz konusudur. Odak figür, evliliğe, birlikteliklere karşı olmamakla, hatta yalnızlığa dayanamadığını dile getirmekle birlikte yazmak için yalnız olması gerektiğine inanmaktadır. Öykü, başlığından da anlaşılacağı gibi ilk öyküsünü yazmaya çalışmaktadır. Bu sırada öykü konusunun ne olacağı konusunda kararsız olup kendi içinde çatışmaktadır. İç monologlarla aktarılan öykünün bu bölümünde odak figür, daha önceden kendisi hakkında bilmediği şeylerin farkına varmaktadır. Bu bağlamda öykü yazımının karakter gelişiminde önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. "...İlk aşkımla olamaz mı ilk öykümün konusu? (...) Belki de ilk aşkımla yazmak için çok geç artık, belki de gerçek olmadığı için yazdıramıyor öyküsünü..." (68) şeklinde gelişen anlatıcının iç monologlarında karşımıza çıkan ikilemler odak figürün düşünce yapısı hakkında bilgi vermektedir. Böylece anlatıcının aşk gibi heyecan uyandıran olgular için geç kaldığı yani hayatının durağanlaşmış olduğu anlaşılmaktadır. Odak figürün bu bakış açısı çevresinde gelişen toplumsal olaylara karşı tutumundan da kanıtlanabilmektedir. "... Şehirlerarası yolculuklarda, yalnız kadınları birlikte oturtma çabaları gittikçe azalıyor gerçi, ama bu kültürde yetişmiş insanlar ne de olsa!" (67) yorumuyla odak figür toplumda yazılı olmayan katı kurallara karşı çıksa da düzene boyun eğmenin değer yargılarının aynı olmasından kaynaklı olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda yenilikçi bir bakış açısına sahip olan insanlarda bile toplumun dayatmalarına sessiz kalma durumunun söz konusu olabileceği durumu söz konusudur. Öyküde var olan düzene yapılan bir başka gönderme de "...fincan mı bardak mı? Eskiden yoktu böyle bir soru. Çay bahçeleri 'café'lere özenmeye başlayıp listelerine, cam fincanlarda berbat süttozları eşliğinde sundukları 'nescafé'leri eklediklerinden beri bu soruyu da yanıtlamak gerekiyor." (68) şeklinde olup toplumun değer yargılarıyla örtüşmese bile yaygın olarak kullanılan, herkes arasında kabul edilmiş 'moda' kapsamına giren olgular eleştirel bir dille aktarılmaktadır. Eski düzenin değişmesiyle insanlar kendilerini yeniliklere uyum sağlamak zorunda hissederler; çünkü eskide yaşamak onları çağın gereklerini yerine getirmedikleri için yalnız bırakabileceği söylenebilmektedir. Bu durum anlatıcının yaşadığı tezatlıklarla kanıtlanabilmektedir. Anlatıcı bir yandan bulunduğu ortamdaki değişen şeyleri eleştirirken bir

yanda da yeni 'moda' olan yazarlığı hayatına amaç olarak edinmiştir. "...*İnsanlar bir araya geldiklerinde –daha çok kadınlar- birbirlerine soruyorlar: 'Sen de yazıyor musun?' Ne kadar saçma bulsam da bu modayı, için için katılmayı istiyorum galiba.*" (69) iç monologuyla değişen çevreye ve düşünce tarzlarına kendisinin de uyum sağladığını belirtmektedir. Toplumsal düzenin değişmesi ve ahlaki değerlerde eskiye göre farklılaşmaların oluşmasının bir diğer etkisi de evlilikler üzerindedir. Odak figür, bulunduğu yeri yalnızlık ve boşluk bakımından ilk öyküsünü yazmak için uygun bulmaktadır. Ayrıca bu ortamda kendini kadın bir kadın olarak yalnız hissetmemesini sağlayan bir başka kadın figür vardır. Bu kadın figür üzerinden kadınlar arası birlik beraberlik ve paylaşma duygusu işlenmiştir. İlk öyküsünün konusun bu kadının hayatı olmasına karar veren anlatıcı bunun nedenselliğini tam olarak belirtmese de değişen toplum yapısına uygun bir karakter oluşu etkili olduğu düşünülmektedir. Bunun nedeni, üç kere evlenip boşanmış biriyle evli olmasından dolayı herkesin sahip olabileceği evlilik hayatından beklentiler dışında bir tarzda bir tutuma sahip olmasıdır. "*Evliliği de denemekte yarar var diye düşündüm, biterse bitsin! Bir de zayıf noktam var yalnızlık... Dayanamıyorum yalnızlığa, hep birileri olmalı çevremde. Gençken sorun yok da, belli bir yaştan sonra kapılar kapanıyor birer birer... Aile muhabbetleri başlıyor her yerde.*" (76) kadın figürün anlatıcıyla olan karşılıklı konuşmasında da belirtildiği gibi toplumda var olan değerler insanları yalnız kalmamak uğruna zorla bazı durumlar içine sokmaktadır. Bu zorunlu birliktelikler yalnızlığa çözüm olmamakla beraber insanları daha olumsuz duygu durumları içine sokmaktadır.

II. III. DUYGUSAL YALNIZLIK

Yapıtta tüm anlatıcı odak figürlerin kadın olması, bu kadınların geçmişten büyük bir yükü sırtlarında taşımaları, onların bu günlerindeki hüznün kaynağıdır. Atları da Vururlar öyküsündeki odak figür, gelenekçi bir aile yapısında ezilirken, üçüncü öykü olarak yer alan İki Ters İki Yüz'de odak figür yasadışı, düş bitirici bir ailenin güdük bıraktığı bir kadın olmuştur. Öyküde bir anne figürünün yaşam mücadelesini geçmişteki anılara bağlayarak anlatmaktadır. Odak figür şu an yaşamakta olduklarını geçmişe dönüp nedenselliğe bağlayarak hayatındaki değişimleri betimlemektedir. Bu bağlamda ilk öyküde olduğu gibi yaşamını iki farklı uzam çevresinde aktarmaktadır. İlk uzam trenlerin son duraklarının yer aldığı bir semt olup ekonomik açıdan güçsüzlüğü simgelemektedir. Bu uzamda çocukluğu geçen anlatıcı, tüm hayatı boyunca denize yakın olmanın hayalini kurmuştur. Bu bağlamda eline geçen her fırsatı bu yerden kurtulmak için kullanabilecek bir hırsla sahip olarak betimlenen odak figür, hayatını belli bir amaca yani ikinci ortam olarak betimlenen denize yakın olmaya yönelik şekillendirmiştir. Vapurda gördüğü, o andan itibaren sadece bakışlarla ilişki kurduğu yani hiç tanımadığı bir kişiye bu kadar âşık

olmasının temelinde de bu neden vardır. Daha yirmili yaşlarında, özgürlüğünü kısıtlayan o evden uzaklaşıp "mavi"ye kavuşma hayalini gerçekleştirmek için bu hiç tanımadığı adamla evlenmiştir; fakat hiçbir şey istediği gibi gitmemiştir. Hayalini kurduğu denize yakın evinde kısa bir süre kalmış daha sonra parasızlık ve işsizlikten dolayı trenlerin olduğu tarafa geri dönmek zorunda kalmıştır. Odak figürün bundan sonraki süreçte hayatı eskisinden daha kötü bir hal almıştır. Kocasıyla giderek arası açılmıştır ve bu boşluğu tüm hayatını kızına adayarak doldurmuştur. Hayatının tek amacı kızına, ona annesinin söylediklerini söylememek, onu kendi yaptığı hatalardan uzak tutmak haline gelmiştir. Öyle ki kocasının isteği üzerine, evlenmeden önce işten ayrılma kararını almış olma durumuna büyük bir pişmanlık duymaktadır. Fakat kocasının bu kısıtlamalarına boyun eğmemiş ve örgü örerek kızı için para kazanmaya başlamıştır. Bu bağlamda bir kadın figür annelik içgüdüleriyle çocuğunun geleceği için her türlü zorluğa katlanabileceği söylenebilmektedir. Hayatın ona getirdiği sürekli değişiklik içerisinde olan olumsuz olaylar zinciri onu daha güçlü ve hayata karşı daha çok ayakları yere basan biri haline getirmiştir. Her ne kadar odak figür kızını hayatının merkezine koysa da kızı için aynı durum söz konusu değildir. Kızı da onun gibi gençliğin verdiği heyecanla bir adama âşık olmuştur. Bu duruma yönelik olarak anlatıcı endişeli bir duygu durumu içerisinde; çünkü kızının da amaçlarından sapıp hayatını mahvetmesinden korkmaktadır. Böylece iyice yalnızlaşan odak figür günlerini sadece örgü örerek, temizlik yaparak geçirmektedir. Örgü ve temizliğe bu kadar bağlı olmasının temelinde arınma isteği yer almaktadır. Geçmişte olanlar sırtında bir yük halini almakla beraber onu hayata karşı yalnız bırakmıştır. Öyküde işlenen yalnızlık teması anne ve evlilik konuları altında işlenirken kadercilik anlayışına göndermeler yapılmaktadır. Yalnızlığın zaman, kişi, mekân bakımından anlatıcıyla uygun düşmeyen olayların gelişmesi nedenselliğinde işlenmesi, odak figürün bir aileye sahip olmasına rağmen sevgiye dayalı bir ilişkiler ağı içinde olmaması, onun duygusal yoksunluklarına işaret etmektedir. Anlatıcı öykü kişisi, ne geçmişte ne bu günde fiziksel yalnızlığa mahkûm olmuştur; ancak hiçbir zaman düşlerini, umutlarını paylaşabileceği bir insana tutunamamıştır.

Yapıtta İki Ters Bir Yüz öyküsüyle ilişkilendirilerek değerlendirilebilecek, odak figürün kalabalıklar içinde yalnız; duygusal bir boşluk içinde olduğu bir diğer öykü Bugün Günlerden Ne'dir. Bu öyküyle Yalnızlık Çeşitlemesi başlığıyla ayırdığı bölüme başlayan Ayşe Sarısayın, bu başlıkla beraber her öyküde kadın figürlerin içinde bulunduğu yalnızlık durumunu belirgin bir hale getirmektedir. Bu öyküde Muzaffer Hanım olarak betimlenen odak figür kocasıyla evliliğini, geçmişte kalmış olan heyecan duygusu, şimdiki zamandaki zorunlu birliktelik bakımından ele almaktadır. Geçmişten ipuçları vererek karakter analizini kolaylaştıran anlatıcı, bu ipuçlarıyla içinde yaşadığı yalnızlığı desteklemektedir. Odak figür daha doğmadan önce, ailesinin erkek

çocuk olmasını bekledikleri için ona Muzaffer adını koymuş olmaları onda hayata karşı olmadığı gibi biri gibi davranma dürtüsü yaratmıştır. Bu nedenle bulunduğu duygu durumunu çevresindekilerden gizlemek zorunda kalmıştır. Böylece hayatı boyunca içinde bulunduğu durumları tam anlamıyla yaşayamamış bir karakter olarak betimlenmektedir. Ayrıca adından dolayı hayatını şekillendirmesi sırasında kadınlık duygularını da bastırmak zorunda kalan odak figür kocasıyla kâğıtta evli gibi gözükse de gerçekte güçlü bir bağ kuramamıştır. Bu durumda kocasının çekingen tavırları da etkili olmaktadır; çünkü o da gençliğinde odak figüre karşı olan aşkın gücünü tam anlamıyla dile getirememiştir. Bu bağlamda geçmişte hissedilen duyguların dile getirilmemesinden kaynaklanan eksiklik her ikisinin de hayatlarına belirli sınırlar getirmiştir. Öyküde birçok kez yinelenen ve odak figürün bilinçaltında önemli bir yer edinen "kadınlığın hakkını vermek" ifadesi, aslında odak figürün hayata yönelik amacını aktarmaktadır. Çünkü evdeki düzende ona sadece bir kadından yapılması gereken ne ise onun yapılmasının gerekliliği ağır basmaktadır. Bu bağlamda emekçi kadınlara göndermeler yapan anlatıcı, bu emeğin karşılığında en ufak takdir veya sevgi görememekten yakınmaktadır. Yalnızlık durumunu tetikleyen nedenlerden biri olan bu durum kişinin emek vermesine rağmen karşı taraftan hiçbir şekilde kabul görmemesi kendisini sevgisiz bir ortama uyum sağlamak zorunda bırakmıştır. "Kadınlığın hakkını vermek (...) yıllar da geçip gitmişti. Bir kez olsun sevda sözleri duymadan, saçları okşanmadan, gözlerine tutkuyla bakılmadan (...) bir zorunluluk gibi yaşadığı kadınlığına, bir türlü ısınamayan yatağına karşı eviyle, mutfağıyla, sarsılmaz düzeniyle kendini savunmayı öğrenmişti." (94) İki Ters İki Yüz adlı öyküde de olduğu gibi kadın figür hayata dair sıkıntılarını ve bulunduğu ortamdaki sevgisizliği kendini ev işlerine vererek doldurmaktadır. Bu şekilde kendine hayatta yer edinmeye çalışan kişiler yalnızlık duygu durumu karşısında iç monologlarla büyük çatışmalar yaşamaktadırlar. Aslında geçmişte öngörülen bu yalnızlık hayat şartlarının bir getirisi olarak ele alınmıştır. Toplumsal düzende evliliğin zorunlu bir hale getirilmesi ilişkilerin sağlam temellere dayandırılmadan gerçek hayata geçirilmesi her iki tarafı da olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle erkek figürler daha çok sinirli karakterler olarak ele alınmaktadır. Örneğin, Muzaffer Hanımın kocası kızını yetiştirirken bile bu sinirli yapıyı korumakta olup onun da gelişim sürecini olumsuz etkilememektedir. Bu bağlamda Muzaffer Hanımın kızı da, tam olarak tanımadığı bir adamla evlenmek zorunda kalmıştır. Yine İki Ters İki Yüz öyküsüyle örtüşen olay örgüsünde kızlar annelerinin kadercilik anlayışını destekler şekilde hareket etmektedirler. Bu durum yaşanmışlıklar ne olursa olsun, ders çıkarılmadan gençliğin verdiği heyecanla yanlış kararlar alınmasını desteklemektedir.

Yapıtta, geçmişten getirdiği kötü izleri kendi ailesine yansıtmadan yaşayan, ailesi olmasına rağmen, kendini onlara açmayan bir diğer figür Fatma Dilber'dir. İsmiyle Müsecel: Fatma

Dilber'de başlığınan da anlaşılabilir gibi isminin hayatında önemli bir yere sahip olduğu bir kadın anlatılmaktadır. Bu kadın geçmişte ailesinin, daha çok babasının, namusa olan düşkünlüğünden dolayı adı olan Dilber'i hiçbir zaman kullanamamıştır. Daha çok Fatma adını kullanan odak figür, kadınlığını bu nedenle hep bastırmaya çalışmıştır. Bulunduğu aile ortamında kendi isteği doğrultusunda hareket edemediği için tanımadığı bir adamla sanki ona âşıkmiş gibi bir duygu durumu içerisinde evlenmiştir. Diğer öykülerde de benzer nedenlerden dolayı gelişen bu durum kadın figürlerinin baskılandığı ortamdaki kendilerine bir kaçış yolu olarak evliliği görmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda kısa zamanda yanlış kararlar alarak ilk baştaki umutlarını kaybetmekte ve geriye kalan hayatlarında bu pişmanlığın izlerini taşımaktadırlar. Fatma Dilber de aynı durum içerisinde çaresiz bir duygu durumu içerisinde betimlenmiştir. Kocasıyla sürekli kavga etmeleri onun sabrını zorlamakta olup çocuğunu böyle bir ortamda yetiştirmek istememesinden dolayı baba evine geri dönmek zorunda kalmıştır. Geri dönüşüyle beraber babasından kabul görmek için Dilber karakterini yine gizlemek zorunda kalan odak figür hayatının tek amacını kızının iyi şartlarda yetişmesi haline getirip kendi kabuğuna çekilmiştir. "...babasının karşısına çıktığında, boyun eğmişliğiyle ve yenilmişliğiyle bir daha asla 'Dilber' olmayacağını güvencesini vermek istedi ona. Kızına iyi bir gelecek sağlayabilmek için maddi desteğe ihtiyacı vardı; başını öne eğmeye hazırды." (117) şeklinde belirtilen ve diğer öykülerle benzerlik gösteren durumda anne figürü kendi hayatına yönelik bir umudu kalmadığında kendini sadece kızına adanmakta oluşu aktarılmaktadır. Bu durum iç monologlarla da desteklenmekte olup kızının aynı ortama maruz kalmasını engellemek ve yapılan hataların tekrarını önlemek amacını taşımaktadır. Çocukluğunda erkek egemenliğine dayalı ortamda Fatma ve Dilber olarak düştüğü karakter ikileminden kendini hep silik kalmaya zorlayan karakter kendini yalnızlaştırmıştır. Bu bağlamda seçilmiş bir yalnızlık durumu ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte bu seçilen yalnızlık tek başınalık değil, duygusal paylaşımında bulunmama durumudur. Bunu destekleyen bir diğer yargı da belirtildiği gibi kızının aynı ortama maruz kalıp aynı yanlışları yapmasını önlemeye dayalıdır. Kızını kendi yaşadıklarından uzak tutmak için şehir dışında bir okula göndermek zorunda kalan odak figür hayatının tek amacını da böylelikle kaybetmiş ve yalnızlığa kendini mahkûm etmiştir. Ayrıca öyküde bir diğer baskın karakter olarak betimlenen Fatma Dilber'in annesi geleneksel değeri yargıların simgeleyicisidir. "Yine giymiş o daracak pantolonu! Başına bir iş gelmese bari yollarda!"(116) torununa olan bu sözü onun taşımış olduğu düşünce biçimini yansıtmaktadır. Bu bağlamda anlatıcının aile ortamında kendini neden baskılanmış hissettiği de kanıtlanmaktadır. Belirtilen tüm bu olumsuz koşullara rağmen hayatı bırakmayıp çabalayan bir figür olarak betimlenen Fatma Dilber güçlü bir anne figürüdür.

Yapıtta duygusal açıdan yalnız erkek bir figür de söz konusudur; o da Ters Yüz öyküsünün anlatıcısıdır. Onun yalnızlığının nedeni yine kadınlardır. Ters Yüz, bir baba figürünün; Raşit Bey'in ağzından yazılmıştır. Bu figür sayesinde tüm öykülerde eksikliği görülen baba figürlerinin özellikleri, düşünce yapıları bu öyküde görülmektedir. Çocukluğunda babasını kaybetmesiyle beraber annesiyle kız kardeşine sahip çıkma içgüdüleriyle namus kavramına bağlı kalarak hayatını şekillendiren odak figür, geleneklerine bağlı bir figür olarak betimlenmiştir. Bu nedenle hayatında küçük zevklerden bile kendini mahrum bırakmıştır. Sinirli yapısının bu durumlar altında nedenselleştiren odak figürün tek huzur kaynağı rakıdır. Bu da erkeklerin çaresiz durumlar içinde olduğunda içkiye başvurup hayatın gerçeklerinden kaçışını yansıtmaktadır. Ayrıca toplumsal yapıdaki eşitsizlik, kadınların aile içinde hor görülmesi bu öyküde de görülmektedir. "... namuslu, evine bağlı bir kadınla evlenmek istemişti istemesine de, bu kadarını beklemiyordu doğrusu! Kocasının iki kadeh rakısına eşlik edebilirdi en azından ama hiçbir zaman yapmamıştı bunu. Başı eğik görünürdü dışarıya karşı, oysa doğru bildiğinden şaşmayan bir kadındı..." (129) şeklinde betimlediği karısını benimsediği gelenekçi düşünce yapısıyla özdeşleştirmiştir. Öyküde sıklıkla bahsedilen Keriman, karısının tersi özelliklere sahip olmasına rağmen onda büyük iz bırakmıştır. "*Keriman'ın gülüşündeki kadınsılık, güzelliğinden emin, cilveli konuşmaları... Yanına yaklaşmaya, konuşmaya cesaret edemezken, bir sürü erkek, akrabalar gibi çevresini sardığında(...)bir anda nefret ederdi Keriman'dan ve tüm kadınlardan.*" (128) gençlik yıllarına ait bu anısından da anlaşılacağı gibi aslında kadınsallığı öne çıkan kadınlardan hoşlanmasına rağmen benimsediği inanca yönelik olarak kendini öne çıkarmayan bir kadınla evlenmiştir. Bu anlayış, yaygın bir şekilde benimsendiği için yapıtta bahsedilen erkek figürlerde aynı özellikler ortaya çıkmaktadır. Kadın figürler, toplumda aile düzeni içinde kendilerine ait bir yer bulamamaktadırlar. Ayrıca öyküde Raşit Bey'in kızı olarak geçen figür çok betimlenmemiş olmasına rağmen babasıyla yaptığı konuşmalarda ve iç monologlarında çocukluk yıllarının babasının sinirli yapısı yüzünden kötü geçtiği tahmin edilmektedir. Bu bağlamda kendini yalnız olarak betimlemesine rağmen bir kızının oluşu diğer öykülerde olduğu gibi yanlış bir evlilik yapmış olmasını olağan kılmaktadır. Öykünün anlatıcısı bir erkek olmasına rağmen, onun mutsuzluğunun kökeninde "iyi aile kızı" olarak yetiştirilen, belirli davranış kalıplarının dışına çıkmayan bir kadın, bir eş yatmaktadır. Raşit Bey'in duygusal boşluğu, kadının gelenekler altında baskılanmışlığının bir sonucudur.

II.IV. ZORUNLU YALNIZLIK/YALNIZ BIRAKILMIŞLIK

Yalnızlığın, bir kaçış, bir özgürleşme olarak ortaya çıkmadığı, zamanın yitirttikleriyle boyun eğilen bir durum olabildiği gerçeği yapıtta Maçka Palas öyküsünde yansıtılmıştır. Maçka Palas'ta

daha önceki öykülerde olduğu gibi geri dönüş tekniği kullanılmıştır; fakat konunun ele alınışı bakımından bu tekniğin kullanılıyor olması, öyküde karmaşıklığa neden olmuş ve olumsuz havayı desteklemiştir. Öyküde yine kadın olan odak figürün, şimdiki zamanla aktarılan hayatında geçmişte yaşadığı anıların etkisi oldukça fazladır. Bu etkinin yoğunluğu şimdiki zamanı anlatan her paragraftan sonra geçmişe yönelik yaşanmışlıkların anlatılmasından kanıtlanabilmektedir. Öyküye şimdiki zamanda duyduğu pişmanlıkla başlayan anlatıcı, çocukluk anılarında önemli bir yer tutan aile fertlerinden birinin cenazesine gitmemesiyle kendi içinde bir çatışma yaşar. Bu çatışmanın kaynağı olarak hayatının bu döneminde çevresindeki insanları kaybetmekle beraber yalnızlaşma durumu tahmini yapılabilmektedir. Çocukluğunda, alışkanlık halini almış bir misafirliğin söz konusu olması ve burada güzel anların ailelerle paylaşılıyor olmasına karşı duyulan özlem şu anki yalnızlık durumunu destekler niteliktedir. Ayrıca ilk öyküde olduğu gibi anne figürü karşı taraftaki aileden daha sevgisiz bir şekilde betimlenmektedir. Bu bağlamda odak figür, annesi yerine Meserret Teyze adlı karakterin üzerinde daha fazla durmuştur. Odak figürün sevgiden yoksun bir ortamda yetişmiş oluşu çevresindekileri yabancılaşmasının nedeni olabilmekle beraber çekingen karakterini desteklemektedir. Böylece odak figürün yetiştirilme tarzından dolayı çevresindekilerden kendini soyutlama içgüdüleri içerisinde olduğu yargısına varılabilmektedir.

III. SONUÇ

Ayşe Sarısayın'ın Yorgun Anılar Zamanı adlı yapıtı kadın sorununu, gelenekleri, kadının ev içerisindeki rollerini ve bunların altında baskılanan yalnızlığını bir kadın yazarın bakışından aktaran bir yapıttır. Yapıtta bir bölümün başlığının "Yalnızlık Çeşitlemeleri" olması, yapıtta en öne çıkan izleğin yalnızlık olduğunu kanıtlamaktadır. Bu nedenle araştırmada, yalnızlığın nedenlerinden ve toplumsal bağlamından çok yalnızlığın çeşitleri inceleme konusu olarak

alınmıştır. Yalnızlığın çeşitlerinin fazlalığı nedeniyle tezde yalnızca yapıtta varlığı belirgin bir biçimde tespit edilen derin, gizli, duygusal ve seçilmiş yalnızlık başlıkları incelenmiştir. Bu kavramlar arasındaki ayırt edici özellikler saptanmış, öykü metinlerindeki kişilerin, bu yalnızlık türlerini neden temsil ettikleri, onların yapıtta sıklıkla kullanılan geriye dönüş ve iç monolog teknikleriyle sunulan iç dünyalarından hareketle değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, öykülerde geçmiş ve bu günün iç içe olması nedeniyle, belirlenen temel başlıklar içerisinde tüm öyküler, bütünlük içinde verilmiştir.

Metin figürlerinde görülen ilk yalnızlık çeşidi, derin yalnızlıktır. Derin yalnızlıktan kasıt, kişinin kalıcı karamsarlık, mutsuzluk durumu içerisinde olması; yaşamına yeni kişi, olay ve durum sokmaktan ısrarlı, bilinçli bir biçimde kaçınmasıdır. Bunun altında yatan nedense güvensizliktir. Bu durum, Gökyüzü Masalları'nın odak figüründe görülmektedir. İkinci yalnızlık çeşidi ise seçilmiş yalnızlık olup kişinin bilinçli kararı olarak yansıtılmaktadır. Atları da Vururlar ve İlk Öyküm'deki odak figürlerde farklı nedenlerle de olsa bu türden bir yalnızlık söz konusudur. Duygusal yalnızlıkta fiziksel olarak bir yalnızlık söz konusu değildir, bu nedenle kişiler kalabalık içinde bile duygusal bir açıklık hissetmektedir. Aile ve aile üzerinden hayaller kuran figürlerde bu duruma rastlanmaktadır. Gökyüzü Masalları'ndaki odak figür bu bağlamda hem derin hem duygusal bir yalnızlık içerisindedir. Bazı kadınlar ise yalnızlığa mahkum olmuşlardır; bu durum onların seçimi değildir. Belirtilen bu yalnızlık türleri nedensellik bakımından ortak noktalarda buluşmaktadır. İçinde bulunulan topluma ait yazılı olmayan kurallar, gelenekler kişilerin hayata bakış tarzlarını ve bu bağlamda hayatlarını şekillendirmiştir. Bu nedenle çevresindeki insanlara güvensizlik duymaktadırlar. Bu güvensizlikte genellikle kaçış olgusundan kaynaklanan bir yalnızlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Sarısayın, Ayşe. Yorgun Anılar Zamanı

www.aysesarisayin.net/yorgun_anilar_zamani.html